

Maša Kaleko

POSTSCRIPTUM

RECEPT

Odagnaj strahove
I strah od strahova.
Biće svega dovoljno
Za još par godina.
I hleba u kutiji
I odela u ormanu.

Ne govori to je moje.
Sve ti je pozajmljeno.
Živi na odloženo i pogledaj
Koliko ti malo treba.
Skrasi se.
I neka ti kofer bude spreman.

Istina je to što kažu:
Ono što mora da dođe, doći će.
Ne hitaj u susret bolu.
A kad dođe,
Pogledaj mu mirno u oči.
Prolazan je kao i sreća.

Ne očekuj ništa.
I čuvaj brižljivo svoju tajnu.
Čak i brat će je odati
Ako mora da odluči ti ili on.
Neka ti senka bude saputnik.

Čisti svoju kuću.
I otpozdravljaj susedu.
Popravi ogradu
I zvono na vratima.

DOZIVI

Pod krovom u međuvremenu
Čuvaj svoju ranu.

Pocepaj planove. Budi pametan
I drži se čuda.
Čuda su već ucrtana u veliki plan.
Odagnaj strahove
I strah od strahova.

EMIGRANTSKI MONOLOG

Imadoh jednom lep zavičaj
Tako je pevao još izbeglica Hajne
Njegov beše pored Rajne
A moj je zapadnonemački kraj

Svi smo jednom imali zavičaj (vidi gore!)
Kog raznese oluja ili ubi mora
O ružice sa mojih polja
*Snaga kroz radost*¹ slomi te za kraj

Slavuji zamukli su u kraju mom
I potražili sebi drugi dom
I krici lešinara sad sve su bliže
Dok grob za grobom unedogled se niže

Nikad to više neće biti isto ono
Čak i ako promeni se stanje
Čak i ako bude zvonilo drago zvono
Čak i ako zveket noževa stane

Ponekad se osećam kao da
Krv u meni odavno je stala
Muči me ponekad nostalgija
Ali za čim – to ne bih znala...

---

¹ *Snaga kroz radost* (KdF, Kraft durch Freude) – nacistička politička organizacija (1933–1945) osnovana u svrhu osmišljavanja, kontrole i nadgledanja zabave i slobodnog vremena nemačkog naroda. (*Prim. prev.*)

PO KIŠI...

Stojiš li i ti sad i tuguješ u jesen
Pred oknom koje magla rosi?
Prolaziš li i ti sad napušten parkom
I puštaš da te vetar kao suvi list nosi...

Sediš li i ti dok lampa dugo gori
Pišeš duga pisma i bacaš ih u koš
Osluškuješ li kao ja napolju kad neko govori
I da pozvaće te neko nadaš li se još?

Nema ni glasa. Sa prozora samo kaplje kiša.
Što se mene tiče: tako sama sam.
Kornjača koju čuvam najradije bih bila
I utonula u dubok zimski san.

NIKO NE ČEKA

Svi moraju kući. Samo ja ne moram da moram.
Niko ne čeka da mu postavim jelo.
Niko ne kaže dođi i sedi. Kako si samo umorna!
Niko mi ne seče hleb.

Niko ne zna kakva sam bila sa osamnaest.
Niko mi ne bere prvi jorgovan.
Niti čeka pod kišobranom na moj voz.

Nema nikog kome pod svetlošću lampe čitam
Šta Kinezi kažu o udovištvu:
„Onu koju voli Bog uzme k sebi
Radije nego da joj uzme voljenog.“

ZA JEDNOG

Svi ostali su široko more.
Ali ti si luka.
Veruj mi i miran spavaj do zore,
Uvek ka tebi kormilari moja ruka.

I sve te bure i svaka muka
Ostaviše praznim jedra mog broda
Svi ostali su široka voda
Ali samo ti si luka.

Ti si svetionik. Krajnja postaja.
Svi drugi... To je talasa huka.
Zato, mili, spavaj mirno do kraja,

Jer ti si jedino luka.

POSLEDNJI PUT

Ti ode. U mojoj sobi
Tvoja poslednja reč još zri.
Bledi sjaj blistavih časa
Osta tu. – Ali ode ti.

Dugo još čujem kako noga
Niz stepenik ti okleva da kroči
I dugo još osećam kako
Ka mom prozoru upireš oči.

Često još čujem nemuštu mi
Reč kako tone tupa,
Često još na vratima kako
Neko lupa. – Ali ode ti.

MOJA NAJLEPŠA PESMA

Moja najlepša pesma?
Ne napisah ja nju.
Iz najdubljih ponora je pokuljala.
Oćutah je svu.

RANE GODINE

Napuštena
U barci noći
Bejah nošena
I nasukah se na obalu.
Štitih se od kiše naslonjena na oblake,
Od besnog vetra naslonjena na peščane dine.
Oslonca ne beše nigde
Osim u ćudu.
Jedoh nedozrelo voće čežnje,
Pih vodu od koje se žedni.
Strankinja, nemušta pred nepoznatim predelima
Smrzavah se kroz godine mraka.
Za zavičaj odabrah ljubav.

MALA RAZLIKA

Reće gospodinu Gudvilu
Jedan nemački emigrant:
„Naravno, isto je ako kažem
za zemlju *land*
i za zavičaj *homeland*
a i za pesmu *poem*, da znaš.
I naravno da vrlo sam *happy*
ali srećan i nisam baš.”

POĆI ĆU U JESEN

Poći ću u jesen
kad me suri oblaci žalosti
iz moje mladosti budu gonili.
Neće vijoriti zastave
niti se prolomiti fanfare
čuće se samo iz magle krik vrana
i ćutnja, ćutnja, ćutnja
uviće me kao skrama.
Poći ću kao što sam i došla.
Sama.

POSTSKRIPTUM

Od mog starog advokata stiglo je pismo.
Piše kao i uvek.
Činjenično, stručno. Vaš odani.

Pri tom umalo prevideh
postskriptum.

„Sada, kada se moj život bliži svom sutonu
i lepet krila onog tamnog anđela
u nekim je noćima glasniji od otkucaja srca,
želim da to, mnogopoštovana, još jednom kažem:
trideset godina sam Vas voleo.

Sada među nama leži okean.
A stalno očekujem da još jedno pismo,
ne ljubavno pismo, ali ipak nekakav leptir,
doleprša u moj život
tapaciran aktima.“

TAKOZVANA LEPA SMRT

Jednog se jutra probudiš i smrt te zadesi.
Preko noći, kao sneg i mraz, to se desi.
Svih briga na svetu
Oslobodi ti se tad glava.
Bolest, starost, novac, slava
Sve kao da vihori pometu.
Mirno se tamo sunčlaš na luči
U jednoj novoj uvali
Bez težnji, bez žuči.
– Kad bismo to samo znali...

NOĆU

I

Kad na moja vrata zalupa
Ne usudih se da je unutra pustim
Ali ako po drugi put dođe
Neću ne da joj izustim.

Smrt još tako strana mi bi.
Tada, kad počne umiranje.
Ali kad se u mrtvačkom pokrovu spi
Svikne se čovek kraj nje.

II

Noć
u kojoj stanuje
mali strah

Krije u sebi
i mesec
i zvezdani
prah.

REZIGNACIJA ZA POČETNIKE

Ne traži ništa. Nema šta da se nađe.
Ništa da se odgoneta. Pomiri se sa svim.
Kad dođe joj doba lipa cveta
Iznad sveže iskopanog groba.

Kad dođe joj vreme tmina mre
I rađa se novi sjaj.
Ništa nema kraj. Opet teče sve.
I raduješ se opet. Ili pak ne.

Između prolaznosti i novog početka
Nemoguće prebiva. I ono se zbiva.
Kako i zašto još niko ne dokuči
Novajliji stara pesma uvek novo zvuči.

Ako tražiš smisao, čeka te pad.
Ne traži. Možda ga i nađeš tad.

ČEŽNJA ZA DRUGIM MESTOM

Unutra jabuke mirišu iz kuta
i u kaminu vatra pucketa
ali napolju vetar luta
i zviždi o uzbuđenjima sveta!

Čežnju za drugim mestom
da odagnaš nećeš nikad svu:
da si unutra kada si vani
i da si vani kada si tu.

NOSTALGIJA, ZA ČIM?

Kad kažem „čežnja za domom“, kažem „san“
Jer negdašnji zavičaj sada mi je stran.
Kad kažem „čežnja za domom“, mislim na sve drugo:
Na sve što u tuđini tištalo nas je dugo.
Tuđinci smo samo usred rodnog mesta.
Samo „čežnja“ osta
„dom“ zauvek nesta.

INVENTAR

1

Kuća bez krova
Dete bez kreveta
Sto bez hleba
Zvezda bez sjaja.

2

Reka bez mosta
Planina bez užeta
Stopalo bez cipele
Bekstvo bez cilja.

3

Krov bez kuće
Grad bez prijatelja
Usta bez reči
Šuma bez mirisa.

4

Hleb bez stola
Krevet bez deteta
Reč bez usta
Cilj bez bekstva.

EPITAF ZA PESNIKINJU

Ovde leži M. K., lipa nad njom treperi
Njena poslednja želja: da svako nađe nešto po meri.
– Crv hranu, namernik hlad kad svrati.
Njena biografija: dete, žena, ljubavnica, mati.
I pesnikinja uz to. I mislilac, u časima dokolice doduše.
Zdravog tela. Vidljivo bolnije duše.
Kad preminu, srazmerno mlada,
u ponovno rođenje još čvrsto verovaše tada.
– Prvi život samo kao skica вреди.
Lektura i korektura je ono što sad sledi. –
Neprijatelja imaše vernih, premda malo.
Isto takvih prijatelja oko nje se zbralo.
– Do kraja je poslednju reč morala da prozbori.
Natpis na grobu napisa sama. To sve govori.

Napomena prevoditeljke:

TRI SMRTI MAŠE KALEKO

Maša Kaleko je rođena kao Golda Malka Aufen 1907. u zapadnoj Galiciji, na tromeđi Rusije, Austrije i Pruske. Otac Rus i majka Austrijanka se venčavaju prema jevrejskom ritualu. Petnaest godina kasnije, nakon opštinskog venčanja svojih roditelja, već odrasla Golda dobija ime Maša Engel. Godine 1928. se udaje za Saula Kaleka, učitelja hebrejskog, i počinje da se kreće u krugu berlinske umetničke avangarde. 1933. godine, u vreme krajnje nepovoljno za objavljivanje jedne jevrejske pesnikinje, izlazi njena prva knjiga pesama, dve godine kasnije i druga. To su takoreći poslednji časovi Vajmarske Republike u atmosferi između dva svetska rata. Maša Kaleko je u to vreme poetski glas koji je nemoguće ne čuti – bez visokoparnih tonova, ležerna i realistična, duhovita, satirična i melanholična u isti mah. Knjige doživljavaju veliki uspeh, koji će se nažalost završiti i pre nego što je počeo. Maša Kaleko upoznaje jevrejskog muzikologa i dirigenta Šemja Vinavera, smrtno se zaljubljuje i razvodi se od prvog muža. Sa Šemjom dobija sina i par se venčava 1938. godine. Iste te godine porodica napušta Nemačku i seli se u Njujork. Emigracija je za Mašu Kaleko značila isto što i za mnoge druge pisce pre nje – gubitak tradicije, kulture, korena i pre svega jezika. U Americi, u ratnim godinama nemaštine i melanholijske, njena poezija zauvek gubi drskost i lakoću izraza iz berlinskih godina. Maša više ne peva o ljubavi već pre svega o gubitku domovine i nostalgiji za zavičajem. U američkom egzilu objavljuje još jednu knjigu pesama, a 1956. prvi put dolazi u Nemačku nakon emigracije, povodom ponovnog objavljivanja svoje prve knjige pesama.

Bračni par Vinaver emigrira 1966. u Izrael. Maša to čini protiv svoje volje, iz ljubavi prema suprugu, ali Izrael nikad neće postati njen stvarni zavičaj. Maša ne govori hebrejski, oseća se kao stranac, tavori u anonimnosti, za njenu poeziju se više niko ne zanima i ona se razboleva i skoro prestaje da piše. Porodica uskoro preživljava teške udarce sudbine. Sin jedinac iznenada umire u Americi u trideset prvoj godini, od čega se bračni par Vinaver nikad neće oporaviti. Pet godina kasnije umire Mašin suprug. Neposredno pred smrt, teško obolela Maša Kaleko još jednom pokazuje iznenađujuću stvaralačku produktivnost. Pesme iz ovog perioda progovaraju o njenom bolu, samoći i gubitku. Maša Kaleko umire na svom poslednjem putovanju po Evropi, 1977. u Ženevi, gde je i sahranjena.

Poezija Maše Kaleko je često sa nipodaštavanjem karakterisana kao vešta i razigrana lirika svakodnevice, pesme iz novina za svakodnevnu upotrebu, lirski stenogrami takoreći, budući da su mnoge od njenih pesama zaista i pisane za novine.

Herman Hese je bio jedan od prvih koji je prepoznao jedinstvenost ove lirike. On poeziju Maše Kaleko opisuje kao velegradsku, samoironičnu, duhovitu i ćudljivu, kao način pevanja u romantičarskoj tradiciji pod neposrednim uticajem Hajnea, kakav je u novijem nemačkom pesništvu krajnje redak i skoro nestao nakon emigracije i progona Jevreja. To je mladalački glas istovremeno pun otrežnjenja i preranog razočarenja zbog gubitka domovine, glas pun emotivnosti i čežnje, koji se istovremeno svemu tome podsmeva sa satiričnom oštrinom. Ispod svih naslaga tuge u poeziji Maše Kaleko pomalja se stalna čežnja za jednim boljim i plemenitijim životom.

Literatura:

Liebesgedichte. Ausgewählt von Elke Heidenreich, Insel Taschenbuch, Frankfurt am Main 2007

Mein Lied geht weiter. Hundert Gedichte. Deutscher Taschenbuchverlag, München 2007

Sämtliche Werke und Briefe in vier Bänden. Herausgegeben und kommentiert von Jutta Rosenkranz. Bd. 1: Werke. Bd. 2: Briefe 1932–1962. Bd. III: Briefe 1963–1975. Bd. IV: Kommentar. Deutscher Taschenbuch Verlag, München 2012

(Sa nemačkog prevela Jelena Radovanović)